

L'ANTIRASCISME QUOTIDIÀ EN L'ENCREUAMENT I L'ESTILITZACIÓ ETNOLINGÜÍSTICS ¹

per Ben Rampton

Resum

A Gran Bretanya, cap a finals dels 80 i els 90, un grup d'investigadors compromesos amb la lluita contra el racisme va argumentar que, durant la dècada anterior, l'antiracisme havia estat massa doctrinal, i que, en lloc d'això, era imprescindible escoltar atentament el que les persones feien i deien en el dia a dia. La tasca que descriuré en aquest article segueix aquesta línia, però hi afegeix una complicació important. La gent no gestiona les seves relacions socials només mitjançant afirmacions verbals explícites. Alguns processos importants de negociació interètnica també tenen lloc de formes indirectes i simbòliques,² a les que pot resultar difícil accedir i que poden ser complicades d'apreciar en la forma de debat racional que sovint es defensa en el discurs educatiu i en altres discursos públics.

En aquest article, parlaré sobre la meua investigació, realitzada en grups d'amics d'ètnia mixta en un veïnat anglès, on un percentatge important de la població té arrels en el subcontinent indi. La meua anàlisi sociolingüística es centra en joves d'ascendència caribenya africana i anglesa que fan servir el punjab, joves d'ascendència punjab i anglesa que fan servir el crioll caribeny, i joves de les tres ascendències que fan servir una forma d'anglès asiàtic estilitzat. D'aquesta manera, centrant-me en aquests "encreuaments" lingüístics i en l'"estilització", he pogut recollir un gran nombre de dades sobre la manera en què els joves empren el llenguatge i sobre els petits detalls de la parla que serveixen per negociar les diferències ètniques i la divisió racial. En la primera secció, s'inclou una visió general dels meus descobriments. A continuació, s'ofereix la meua interpretació de l'antiracisme que aquest fenomen implica i, finalment, l'article conclou amb algunes implicacions.³

Sumari

1. Descripció
2. Interpretació
3. Implicacions
4. Referències

1. Descripció

Aquests són tres exemples de l'ús espontani, per part de nois d'entre 11 i 16 anys, del llenguatge ètnic dels altres nois.

Extracte I

Un partit de dobles de badminton entre un grup de bons amics al club juvenil. El Peter (14, noi, d'ascendència anglesa) juga amb el Chris (14, noi, d'ascendència anglesa) contra l'Imran (15, home, ascendència paquistanesa) i el Richard (15, noi, anglès). A la línia 7, fa servir un marcat accent indi quan anota el punt.

1. Chris((al Peter)): what you doin
Què fas?
2. Peter: PLAYING BADMINTON
JUGANT A BÀDMINTON
3. Chris: could have fooled me
qui ho diria
4. ?: ()
5. Rich: go on you ser|ve

¹ Una versió d'aquest treball apareixerà a Mica Pollock (ed.) [en premsa] *Everyday Antiracism: Concrete Strategies for Successfully Navigating the Relevance of Race in School*, Nova York: The New Press

² Consulteu la lectura de Harris & Rampton (eds.), 2003.

³ Tots aquests exemples s'analitzen amb molt més detall a Rampton, 1995/2004.

- va, treus tu
6. Imran: | ()
 7. Peter ((amb veu potent i un accent indi molt marcat)): **ONE NIL UN A ZERO**
 8. Imran: love- love one
zero- zero un

Sovint, els adolescents fan servir un anglès amb trets indis, però qualsevol tipus de joc formal (cartes, bàdminton, futbol, criquet, billar) representa un context molt especial. *Fora* del joc, durant les activitats informals quotidianes (quan fan cua al menjador, quan caminen pels passadissos o pel pati), els parlants bilingües de Punjab sovint fan servir un anglès amb trets indis per criticar les irregularitats o infraccions d'altres nois (que portin robes extravagants, que empenyin en les cues, que beguin en parts de l'edifici on no està permès, etc.) En aquests contextos, fora dels jocs, l'anglès amb trets indis funciona com a reflex d'una opinió negativa: evoca connotacions d'incompetència que s'atribueixen a aquests infractors. Aquestes connotacions tenen les seves arrels en els estereotips de "babu" que es van originar durant l'hegemonia britànica sobre la Índia. De vegades, els joves negres, blancs i punjabs feien servir aquesta mena d'anglès "babu" en burles clarament racistes dirigides als joves originaris de Bangladesh (el grup minoritari arribat més recentment). Els joves descendents de blancs anglesos o de negres caribenys gairebé mai es dirigien als seus amics punjabs usant aquest anglès amb trets indis tan crític, ja que sonaria molt racista. En els jocs, tanmateix, això canviava. En el context dels jocs, l'anglès amb estil indi es convertia en un llenguatge amb connotacions *positives*: es feia servir per fer comentaris, per animar i elogiar ("bon cop"), i, quan es feia servir per indicar la puntuació en bàdminton o un canvi de pal en el blackjack, ajudava tothom a orientar-se. L'anglès amb estil indi encara connotava un distanciament dels principals corrents de la cultura juvenil multiètnica dels adolescents; però, si bé abans això implicava menyspreu, en els jocs aquest distanciament esdevenia molt més altruista i investit d'autoritat: creava una separació entre el parlant i els contendents que maldaven per superar els altres, i permetia posar èmfasi en les regles i els ideals que els jugadors havien de respectar però que, de vegades, resultaven una mica vulnerables degut l'entusiasme per guanyar. Els jocs, a més, era l'únic context en què els joves blancs feien servir sovint l'anglès indi per dirigir-se específicament als seus companys punjabs bilingües.

El següent exemple fa referència al crioll:

Extracte 2

L'Asif (15, noi, d'ascendència paquistanesa) i l'Alan (15, noi, d'ascendència anglesa) estan castigats a l'hora de dinar. La senyoreta Jameson (uns 25, dona, d'ascendència anglesa), la professora que els ha castigat, ha de sortir de la classe per anar a buscar el seu dinar.

1. Sta. J: I'll be back in a second
Tornaré de seguida
2. with my lunch| ()
amb el meu dinar| ()
3. Asif: |[NO ((so de desaprovació)) dat's sad man
|[NO és molt trist
4. (I'll b
5. I | had to miss my play ght I've gotta go
M'he | perdut el partit me n'haig d'anar
6. Alan: | (with mine) (2.5)
| (amb el meu) (2.5)
((Ara la senyoreta J. ja deu haver sortit de la classe))
7. Asif: ((amb influència criolla)): **llunch** (.) you don't need no lunch
dinar (.) no li cal dinar
8. | **not'n grow** anyway ((riure))
| igualment no creixerà
9. Alan: | ((riure))
10. Asif: have you ate your lunch Alan
has dinat, Alan?

En aquest extracte, l'Asif es queixa que la senyoreta Jameson és a punt de marxar (línia 3), fa un gest inútil (i que passa desapercebut) fent veure que ell també marxa (línia 5) i, a continuació, quan la professora ja ha sortit de la sala i només el pot sentir l'Alan, expressa una burla (imaginària), ridiculitzant la poca alçada de la professora (linies 7-8). La llengua criolla juga un paper significatiu però variable en el discurs de l'Asif, en aquest cas, i resulta

complicat saber quan deixa de fer servir la seva parla habitual i passa al crioll o l'anglès dels negres. En la seva darrera mostra de rebel·lia, l'Asif posa un èmfasi especial i marca molt la "L" en la línia 7, tret que recorda una característica de l'anglès dels negres emprat al sud de Londres,⁴ i, en la línia 8, combina una pronúncia característica del crioll per a la paraula "not" amb una rapidesa de parla que sovint s'associa amb els intents dels asiàtics i els blancs de fer servir l'anglès dels negres (d'aquesta manera "not gonna grow" esdevé "not'n grow"). Però, en la línia 3, els "dat", "sad" i "man" resulten més ambigus. Sembla una manera d'expressar-se deliberadament criolla, però també poden ser trets freqüents en la manera de parlar habitual de l'Asif.

En l'extracte 1, el canvi que feia el Peter cap a l'anglès amb trets indis era molt clar, però el crioll del discurs de l'Asif sembla tenir una influència més general: arriba a la intensitat màxima en les línies 7 i 8, però també en notem una presència ambigua abans. El fet que la línia que separa el crioll de l'anglès vernacle quotidià es difumini està relacionat estretament amb el fenomen que, per a molts joves, el crioll i l'anglès dels negres representa la diversió i l'exaltació de la cultura juvenil. Com a veu "simbòlica", el crioll és una varietat lingüística a la que molts adolescents aspiren (un informador fins i tot la va anomenar la "llengua del futur"), i, per això, la barreja de la parla ordinària amb el crioll és molt més estreta que amb les expressions de l'anglès indi.

El tercer exemple prové d'una conversa sobre la música *bhangra*, dels punjabs:

Extracte 3

La Sally (15, noia, ascendència anglesa) està amb la Gurmit (15, noia, ascendència índia) i amb algunes de les seves amigues (inclosa la AnonA, una noia blanca) i escolten cintes de música *bhangra* a l'aire lliure. A la Sally li han dit que la cinta que estan escoltant és de la Lorraine (15, noia, anglesa), que està una mica apartada del grup.

1. Sally: ((cridant)): H LORRAINE
EH, LORRAINE
2. |EH LORRAINE HAS IT GOT **KENOO NUNOO** ON IT
|EH, LORRAINE, HI HA **KENOO NUNOO** A LA CINTA?
3. ?: |()
4. ?: | you want the other side
| has de posar l'altra cara
5. AnonA: t's got ((cantant)) **holle holle**
hi ha **holle holle**
6. Sally: ((canta)): **o kennoo mennoo I** love -
o kennoo mennoo m'encanta -
7. Gurmit: oh that
ah, aquesta

La Sally s'ha aficionat a la música *bhangra* gràcies a l'Imran, el seu xicot, i hi ha un petit rerafons de competència en la manera en què ella i l'altra noia blanca (AnonA) comenten les diverses cançons *bhangra*. Alhora, el "oh that" displicent i poc receptiu de la Gurmit reflecteix el fet que els bilingües punjabs sovint són escèptics quan els blancs parlen sobre *bhangra*. Al voltant de la música *bhangra* s'ha desenvolupat un moviment complex i prestigiós, en el que els joves punjabs adopten el paper d'hereus i intèrprets de la tradició dels adults. Els coneixements i les habilitats associats amb aquest moviment es consideren massa valuosos per tractar amb generositat les peticions de familiaritat que provenen d'un grup humà amb poques i dubtoses credencials. Tanmateix, moltes noies no punjabs (sobretot noies blanques) semblen encantades d'acceptar el status de novell que comporta per la seva part aquest interès per la música *bhangra*.

De fet, existeix un altre estil de punjab interètnic molt més freqüent entre els nois. El punjab s'ha convertit en part de la llengua i en mostra de la cultura multiracial dels patis de joc, i ja apareixia en variacions de jocs de paraules i bromes documentades pels Opies (1959). Era força comú, per exemple, que els bilingües punjab convidessin els seus amics blancs i negres a respondre a expressions que contenien elements en punjab que superaven els seus coneixements lingüístics, i, per al receptor monolingüe, el repte era copsar la trampa que s'amagava darrere les paraules, derrotant el parlant bilingüe amb una mostra d'enginy i amb

⁴ Hewitt, 1986; pàg. 134

una habilitat ràpida i inesperada (els parlants bilingües de punjab deien "digues 'me tutti khunda' (trad.: menjó merda)", o "digues-li a ell 'meri maadi _____' (trad.: la teva mare és _____)"). Amb el *bhangra*, els joves volien acostar-se al cor de la cultura ètnica juvenil i obtenir l'acceptació de la comunitat punjab era molt important. Però en les bromes i jocs, el punjab no era més que un altre element en un camp de joc obert, en el qual els factors clau eren els reptes, la competitivitat, l'astúcia i el triomf.

Què estava passant?

2. Interpretació

Els fenòmens d'encreuament lingüístic i d'estilització poden interpretar-se de maneres molt diverses i tenir intencions molt diferents, i el seu significat depèn en part del nivell i el context de la conversa, l'activitat, el marc institucional, la relació entre els participants, etc. Per tant, per poder contestar correctament a la pregunta "què estava passant?", primer cal observar atentament cada un dels episodis. Un cop fet això (en el meu llibre), ofereixo la interpretació següent.

Amb la única i important excepció de l'anglès asiàtic, que es fa servir per burlar-se dels joves originaris de Bangladesh, l'encreuament etnolingüístic i l'adopció d'estils suposen un repte per a l'"absolutisme ètnic" (Gilroy, 1987). L'absolutisme ètnic assumeix que (i) el vessant ètnic d'una persona queda determinat, si no pel seu naixement, sí al menys per les seves primeres experiències en l'entorn de la llar, i que (ii) els trets ètnics són la part més important de la seva identitat, per sobre de gènere, classe, regió, ocupació, etc. L'absolutisme ètnic no reconeix la manera en què la cultura pot mantenir-se i, alhora, *crear-se de nou* durant els interminables processos de la interacció comunicativa. Al contrari, considera les "cultures" com a conjunt estàtic i independent d'unitats ètniques.

Si l'absolutisme ètnic realment regís la manera en què els joves conceben el món que els envolta, l'encreuament lingüístic i l'adopció d'estils haurien estat conceptes inacceptables, una forma de conflicte local perpetu. I no ho són. En lloc d'això, l'encreuament normalment genera solidaritat i lleialtat basades en entitats *no-ètniques* (identitat de barri, de classe, de gènere, d'edat, de paper institucional, d'interessos recreatius, etc.) i, per a molts adolescents, l'encreuament etnolingüístic simbolitza, en certa manera, la comunitat juvenil multiètnica. En aquest sentit, moltes vegades fan referència a l'encreuament lingüístic per il·lustrar el fet que amics procedents d'entorns ètnics diversos són "un d'ells" i formen part de "la seva comunitat".

Però la crítica a l'absolutisme ètnic implícita en l'encreuament lingüístic no significa que l'ètnicitat no tingui la seva rellevància. L'ètnicitat heretada encara juga un paper molt significatiu en la formació de grups d'amics, i és fàcil reconèixer la seva influència injusta a l'hora d'aspirar a una feina, una educació, una llar i serveis sanitaris. De fet, l'encreuament lingüístic sembla implicar una combinació subtil de respecte i d'indiferència cap a la diversitat ètnica.

El respecte per les fronteres ètniques es demostra de dues maneres. D'una banda, en alguns contextos, aquestes fronteres *no* es creuen. Els adolescents blancs i negres gairebé mai fan servir l'anglès asiàtic per burlar-se dels punjabs, i la majoria dels blancs i els asiàtics eviten emprar el crioll, o ho fan rarament, en presència dels seus companys negres. En segon lloc, *l'encreuament normalment només té lloc en moments, activitats i relacions en què les limitacions de l'ordre social habitual es relaxen i en els quals no és possible donar per bones les relacions socials normals.*

En l'Extracte 1, el Peter fa servir l'anglès asiàtic en un joc formal, en el context del qual les normes de la vida quotidiana s'anul·len parcialment, i que molts estudiosos han descrit com un "cercle màgic";⁵ en l'Extracte 2, el fet que l'Asif faci servir el crioll demostra la seva sensació que s'han infringit les normes de bona conducta; i l'Extracte 3 implica una manifestació musical, context en el que les normes quotidianes també es relaxen fins a cert punt. Aquesta associació íntima entre l'encreuament i l'abstracció de les relacions socials habituals implica que l'encreuament no intenta mostrar que el parlant sigui "realment" negre o asiàtic. *No implica* que aquesta persona pugui entrar i sortir del llenguatge heretat pels

⁵ Consulteu, per exemple, Hewitt, 1986; pàg. 178 i Sutton-Smith, 1982

seus amics en una nova mena d'alternança del llenguatge bicultural i oberta. A més, l'emplaçament d'aquests actes en moments fora de les convencions i en espais marginals denota que, en les estructures socials dominants i que els adolescent acaben considerant com a *normals*, els límits entre ètnies són relativament fixos. D'aquesta manera, l'ús del llenguatge de l'ètnia d'una altra persona per part del parlant implica que el seu dret a fer-ho és només condicional i temporal, i, sobretot, insinua un procés subtil de negociació política com a part de l'encreuament etnolingüístic i de l'adopció d'estils.

Portades a l'excés, tant l'acceptació de les diferències ètniques com la indiferència envers aquestes poden derivar en una situació d'injustícia, que es pot definir com (a) el tracte igual per a totes les persones quan, en alguns aspectes significatius, són diferents, i/o com (b) el tracte diferenciat envers les persones quan, en alguns aspectes significatius, són iguals.⁶ Entre els grups d'adolescents multilingües, l'ús il·limitat del llenguatge d'un altre individu podria considerar-se una injustícia del primer tipus, ja que demostraria una insensibilitat envers la diferència comparable a la de l'etnocentrisme, "incapacitat de distingir els colors", etc. D'altra banda, si un individu evita qualsevol ocasió d'experimentar amb alguna varietat que no pertanyi al seu grup, pot caure, sense adonar-se, en el segon tipus d'injustícia i en l'absolutisme de considerar que les persones pertanyen a grups ètnics hermètics. L'encreuament lingüístic sovint representa un punt intermediari entre aquestes dues formes de racisme. Gràcies a aquest fenomen, els adolescents exploten de manera activa un àmbit en què les formes ètniques i multirracials es superposen i es barregen, mentre que, al mateix temps, normalment només empenen formes improvisades o recentment adquirides en entorns que demostren clarament que no pretenen reivindicar una pertinença real, igual i duradora a un altre grup ètnic.

3. Implicacions

De la mateixa manera que el nostre discurs i els nostres actes de comunicació mai tenen un únic significat, seria absurd pensar que totes les formes d'encreuament etnolingüístic i d'adopció d'estils impliquen una pràctica d'antiracisme quotidiana. Els intercanvis orals que he descrit són fruit d'una prudent negociació sobre el significat de l'etnicitat en el context d'una amistat antiga o de la convivència en un mateix barri, però la comercialització de formes, productes i símbols ètnics com a mercaderies, opcions de tipus de vida i demostracions artístiques generen una dinàmica molt diferent,⁷ i, en alguns casos, racisme en la seva forma més impactant.⁸ Tanmateix, existeixen moltes proves que pràctiques com les que he descrit tenen lloc en molts altres contextos urbans britànics,⁹ i tenim motius per considerar que petits actes com aquests són contribucions significatives a l'aparició del que Stuart Hall anomena "noves etnicitats", basades en "una nova política cultural que promou la diferència, enlloc de suprimir-la... [Aquestes etnicitats no estan] predestinades a sobreviure, com era el cas de l'anglès, marginant, desposseint, desplaçant i fent oblidar altres etnicitats, [sinó que...] es basen en la diferència i la diversitat." (1988:2).

Per als professors i altres professionals que treballen amb joves, semblen existir com a mínim tres implicacions:

- L'assumpció de molts dels discursos educatius britànics que les bones relacions interracials a l'escola depenen de l'influència dels professors és, òbviament, incorrecta. Les agressions i la hostilitat no són la única forma en què els nens i els adolescents responen a les diferències ètniques quan se'ls dona llibertat per fer-ho.
- De la mateixa manera, seria un error pensar que el respecte interètnic només es pot expressar en el tipus de conducta educada i de cooperació que es promou a dins la classe. Les bromes, disbarats, tafaneries, aldarulls, jocs i modes que els joves comparteixen fora de la disciplina de les classes, normalment serioses i sovint avorrides, també serveixen com a planters per a l'antirracisme.
- D'aquesta manera, els mateixos professors sovint entenen molt bé la dinàmica cultural de l'entorn on viuen i treballen i, no només no paren esment a aquest tipus

⁶ Consulteu Halstead 1988; pàg. 154.

⁷ Consulteu Cutler, 2003

⁸ Consulteu Hill, 2003.

⁹ Consulteu Back, 2003.

de discurs informal, sinó que fins i tot el promouen de forma activa fent bromes i imitacions. I, per convertir aquesta comprensió en intervencions més sistemàtiques dins els plans d'estudis, farien bé de seguir l'estratègia dels meus informadors, és a dir, centrar aquestes distraccions multiètniques en moments i espais en què les normes i limitacions quotidianes quedin una mica oblidades, triant activitats com el teatre, la literatura o la música com a marcs en els quals els estudiants poden distanciar-se de la realitat quotidiana, i adaptar i explorar les alternatives.

4. Referències

Back, L.; 2003; "X amount of Sat Sri Akall!: Apache Indian, reggae music and intermezzo culture"; Harris i Rampton (eds.); pàg. 328-345.

Cutler, C.; 2003; "Yorkville crossing: White teens, hip hop and African American English"; Harris i Rampton (eds.); pàg. 314-327.

Gilroy, P.; 1987; *There Ain't No Black in the Union Jack*; Londres: Hutchinson.

Hall, S.; 1988; "New ethnicities"; *ICA Documents 7*; pàg. 27-31.

Halstead, M.; 1988; *Education, Justice and Cultural Diversity: An Examination of the Honeyford Affair 1984-85*; Lewes: Falmer Press.

Harris, R. i Rampton, B. (eds.); 2003; *The Language, Ethnicity and Race Reader*; Londres: Routledge.

Hewitt, R.; 1986; *White Talk Black Talk*; Cambridge: CUP.

Hill, J.; 2003; "Mock Spanish, covert racism, and the (leaky) boundary between public and private sphere"; Harris i Rampton (eds.); pàg. 199-210.

Opie, I. i Opie, P.; (1959); *The Lore and Language of Schoolchildren*; Oxford: Oxford University Press.

Rampton, B.; [1995] 2004; *Crossing: Language & Ethnicity among Adolescents; 2a edició*; Manchester: St Jerome Press.

Sutton-Smith, B.; (1982); "A performance theory of peer relations"; Borman, K. (ed.); *The Social Life of Children in a Changing Society*; Norwood NJ: Ablex; pàg. 65-77.

Ben Rampton
King's College London
ben.rampton@kcl.ac.uk